FINIS: ТРАГЕДІЯ НА ДАЛЕКОМУ ПІВНІЧНОМУ ЗАХОДІ

Це був останній шматочок грудинки у Моргансона. Все своє життя він не дуже балував шлунок. Шлунок тривожив Моргансона мало, а ще менше сам Моргансон піклувався про нього. А зараз, коли він так давно не їв нічого смачного, цей шматочок приперченої солонуватої грудинки страшенно роздражнив йому зголоднілий шлунок.

Обличчя його мало тужливий і голодний вираз. Щоки так позападали, що шкіра на вилицях здавалася аж трохи затуго напнутою. В ясно-голубих очах проглядав неспокій. Щось у них ніби говорило: не минути йому якогось нещастя. Сумнів, тривога й лихі передчуття були в цих очах. Тонкі від природи, губи ще потоншали; їх наче так і вабила вишарувана до блиску сковорідка.

Він сів і витяг люльку. Дуже уважно оглянув її, порожню, ще й постукав об долоню. Потім вивернув кисета з тюленячої шкіри, обтрусив підбійку, старанно збираючи кожну порошинку й крихту тютюну, і добув який наперсток курива, не більше. Понишпорив по кишенях, витягаючи двома пальцями усяке сміття, поміж якого часом траплялися й крихки тютюну. Одну по одній він ретельно вибрав їх усі, навіть найдрібніші, прихоплюючи часом і сторонні часточки, і зсипав увесь запас на долоню. Навіть зумисне додав кілька шерстинок, що пообтиралися з підбійки його хутрянки і довгі місяці пролежали на дні кишень.

Нарешті, за чверть години, люльку було натоптано до половини. Він припалив від багаття, сів на укривала і, гріючи біля вогню взуті в мокасини ноги, став ощадливо посмоктувати люльку. Докуривши, він глибоко задумався, втупивши погляд у напівпригасле полум’я. І поступово тривога зникла з його очей, а натомість з’явилася рішучість. Він нарешті знайшов вихід з усіх своїх знегод. Але вихід цей був не зовсім приємний. Бо обличчя йому спохмурніло й набрало хижого виразу, а тонкі губи міцно стулилися.

Від рішення Моргансон перейшов до дії. Він насилу звівся на ноги і заходився пакуватися: поскладав на санки згорнуті укривала, сковорідку, рушницю й сокиру і обмотав усе це мотузком. Потім погрів руки над багаттям і вдягнув рукавиці. У нього боліли ноги, і він помітно кульгав, як ішов до передка санок. Надівши на плече лямку й налігши на неї усім тілом, щоб зрушити санки, він аж скривився з болю: лямка за багато днів натрудила йому плечі.

Стежка бігла замерзлими грудьми Юкону. За чотири години він обігнув коліно річки і вступив у містечко Мінто. Ціле містечко, що притулилося на самому вершечку високого берега посеред вирубу, складалося з одного вкритого очеретом будинку, шинку та кількох хатин. Моргансон покинув санки біля порога і зайшов до шинку.

— Чи стане на чарку? — спитав він, кладучи на прилавок торбинку з-під золота, нібито й зовсім порожню.

Шинкар пильно подивився на торбинку, потім на Моргансона і поставив пляшку й склянку.

— Нічого, обійдеться й так, — сказав він.

— Ні, візьміть золото, — наполягав Моргансон.

Шинкар витрусив торбинку над вагою, звідти випало

кілька піщинок золота. Моргансон взяв у нього торбинку, вивернув її і обережно витрусив золотий пил.

— Я думав, тут з півдолара буде, — сказав він.

— Не зовсім, — відповів шинкар, — трохи не дотягає. Та я своє надолужу в кого іншого.

Моргансон несміливо налив у склянку трохи віскі.

— Наливай повніш, випий, як чоловіки п’ють, — підбадьорив його шинкар.

Моргансон нахилив пляшку і налив склянку вщерть. Він пив поволі, смакуючи вогненне питво, що обпікало язик, гарячим струменем проходило крізь горло й обволікало шлунок приємним теплом.

— Цинга, еге? — спитав шинкар.

— Є трохи,— відповів Моргансон. — Але я ще не опухаю.

От, може, доберуся до Даї, там свіжа городина, то й збудусь її.

— Як кажуть — біда біду тягне, — співчутливо усміхнувся шинкар. — Ні собак, ні грошей, та ще й цинга. Якби на мене, то я б спробував ялинового відвару.

За півгодини Моргансон попрощався і вийшов з шинку. Він накинув лямку на натруджене плече й рушив юконською стежкою на південь. Годиною пізніше він спинився. Праворуч ніби запрошував до себе видолинок, що завертав під гострим кутом від річки. Моргансон кинув санки і кульгаючи пройшов по ньому з півмилі. Між ним і річкою простяглася на триста ярдів низовина, поросла тополями. Він вступив поміж цих дерев і так повернувся над самий берег Юкону. Стежка була тепер під ним. Але він не спустився на неї. На південь, у напрямі до Селкірка, пробита в снігу стежка ширшала і її видно було на цілу милю. Але на північ, з боку Мінто, за чверть милі від Моргансона, покритий деревами виступ берега закривав дальшу дорогу.

Моргансон, здавалося, задовольнився тим, що побачив, і по своєму ж сліду вернувся до санок. Він накинув лямку на плече й потяг санки вгору видолинком. Сніг був пухкий і невлежаний, і робота ця добре

давалася взнаки. Полозки раз у раз провалювалися в снігу, і не пройшов він ще й півмилі, як уже задихався. Тільки встиг розіп’ясти невеличкого намета, встановити залізну грубку й нарубати хмизу, як запала ніч. Свічок не було, тож, удовольнившись квартою чаю, він заліз під укривала.

Вставши вранці, він надів рукавиці, спустив навушники і подався низовиною до Юкону. При ньому була й рушниця. Як і вчора, на стежку він не спустився. Із годину Моргансон пильнував порожній шлях, плещучи руками й тупаючи ногами, щоб зігрітися, потім повернувся до намету снідати. Чаю в бляшанці лишилося дуже мало — разів на шість заварити, не більше, та він сипнув у чайник таку мізерну щипку, немов заклався протягти цей чай без кінця-краю. З харчів у нього лишилося тільки півмішка борошна та неповна коробка пекарного порошку. Він напік коржів і повільно їв їх, з величезною насолодою розжовуючи кожен шматочок. Доївши третього коржа, він спинився, подумав трохи, потягся був за четвертим — і завагався. Потім узявся за мішок з борошном і підняв його, зважуючи в руках.

— Тижнів на два стане, — сказав він уголос. — А може, й на три, — додав, одсовуючи коржі від себе.

Знову він надів рукавиці, насунув навушники, взяв рушницю і пішов до свого поста на березі. Причаївшись у снігу так, щоб його не видно було, він став чатувати. Кілька хвилин він не рухався, доки мороз не почав дошкуляти, тоді поклав рушницю на коліна й заходився вимахувати руками. Потім несила стало терпіти зашпори в ногах, і він одійшов од берега й затупав туди-сюди між деревами. Але надовго берега не лишав. Що кілька хвилин, то й підходив до краю кручі і так пильно оглядав дорогу, неначе самого його бажання було досить, щоб викликати на ній людську постать. Короткий ранок минув, хоч йому він здався за вік, а стежка, як і раніш, порожнювала.

Пополудні чатувати стало вже легше. Температура піднялася, і незабаром пішов сніг — красиві сухі кристалики. Вітру не було, і

сніжинки падали додолу рівно й тихо. Моргансон сидів навпочіпки, схиливши голову на коліна й заплющивши очі, і сторожко прислухався. Але ні скавчання собак, ні скрип санок, ні крики погоничів не порушували тиші. Вже присмерком він повернувся до намету, нарубав дров, з’їв два коржі і заліз під укривала. Спав він неспокійно, стогнав і кидався уві сні, а опівночі підвівся і з’їв ще одного коржа.

Що не день, то холоднішало. Чотирма коржами годі було підтримати теплоту в тілі, хоч він і пив багато гарячого ялинового відвару; ранішню і вечірню пайки довелося збільшити до трьох коржів. Вдень він не їв нічого, вдовольняючись кількома кухлями ріденького, зате справжнього чаю. Отак воно й тяглося: вранці — три коржі, опівдні — справжній чай і ввечері три коржі. А в проміжках він пив ялиновий відвар від цинги. Він зловив себе на тому, що почав робити чимраз більші коржі, і після тяжкої боротьби з самим собою повернувся до попередніх розмірів.

’На п’ятий день стежка ожила. З півдня показалося щось темне. Моргансон насторожився. Він узявся ладнати рушницю: витяг з цівки набій, заклав туди іншого, а той сховав до патронташа. Далі взяв курка на запобіжник і натягнув рукавицю, щоб зігріти праву руку. Коли темна цятка наблизилася, він розібрав, що то чоловік і при ньому ані собак, ані санок. Моргансон захвилювався, звів курка, потім знову поставив його на запобіжника. Виявилося, що то індіянин, і Моргансон, розчаровано зітхнувши, опустив рушницю на коліна. Індіянин пройшов повз нього і зник за лісистим виступом у напрямку на Мінто.

Моргансонові сяйнула нова думка. З того місця, де йому доводилося сидіти навпочіпки, він перейшов на інше, де з усіх боків його прикривало віття. Сокирою на гілках він зробив дві широкі зарубки. Встромив цівку рушниці в одну зарубку і націлився на дорогу. В цьому напрямку вся стежка була під прицілом. Він повернувся, переклав рушницю в другу зарубку і знову націлився: звідси шлях прострілювався до самого лісистого виступу.

Моргансон ані разу не спускався на дорогу. Подорожньому й на думку не могло спасти, що хтось тут криється над берегом. Снігова поверхня була незрушена. Слід його санок звернув із шляху зовсім в іншому місці.

Що довшали ночі, то денні чатування скорочувались. Одного разу, теленькаючи дзвіночками, в темряві проїхали якісь санки, і Моргансон, злостячись із досади, жував коржі й прислухався до цих звуків. Все ніби змовилося проти нього. Десять днів він пильно чатував стежку, терплячи з голоду пекельні муки, і ніхто йому не трапився, пройшов самий тільки індіянин порожнем. А тепер, уночі, коли нічого не видно, повз нього рухалися люди, собаки й санки, навантажені життям, прямуючи на південь — до моря, сонця й цивілізації.

Так думав він про санки, які вистежував. У них було життя, його життя. Бо його життя згасало, слабло, зовсім відходило в цьому наметі серед снігів. Він охляв від недоїдання і не мав сили подорожувати далі. А в тих санках собачий запряг, що повіз би його, їжа, що роздмухала б полум’я його життя, гроші, що дали б йому і море, й сонце, і цивілізацію. Море, сонце й цивілізація — це було невіддільне від життя, його життя, і все це було на тих санках, які він вистежував. Ця думка стала невідступною, і поволі він почав вважати себе законним, але пограбованим власником санок з вантажем життя.

Борошно кінчалося, і він знов перейшов на два коржі вранці і два — ввечері. А тоді й зовсім знемігся, і мороз дошкуляв йому вже гірше, хоч він усе одно пильнував стежку, що ніяк не хотіла ожити задля нього. Невдовзі цинга перейшла в наступну стадію. Шкіра не могла вже більше виділяти з крові продукти розпаду, і тіло почало набрякати. Щиколотки розпухли і боліли так, що Моргансон засинав аж геть пізньої ночі. Потім опух дійшов до колін, і муки його подвоїлися.

Раптом ударили морози. Температура все падала — сорок, п’ятдесят, шістдесят градусів під нулем. Термометра у нього не було, але, як і всі півничани, він і так це знав з різних природних ознак: як

тріщить вода, коли її хлюпнеш на сніг, як гостро кусає мороз, як швидко замерзає пара від дихання й осідає на полотняних стінах і стелі намету. Марно боровся він з холодом, силкуючись і далі чатувати на березі. Моргансон так підупав на силі, що мороз легко змагав його, запускаючи зуби в свою жертву, аж поки вона не тікала до намету, щоб присісти біля вогню. Ніс і щоки у нього були вже обморожені й почорніли, а великого пальця на лівій руці він обморозив навіть у рукавиці. Верхній суглоб пропав, вирішив він.

І от саме в ті часини, коли мороз заганяв його до намету, дорога, мов на який страшенний глум, раптом оживала. Першого дня проїхало троє санок, а другого — двоє. В ці два дні він вибирався на берег тільки щоб утекти, не витримавши холоду, і щоразу через півгодини після його відступу дорогою проїжджали санки.

Мороз раптом пересівся, і він уже міг пильнувати на березі, та тепер стежка знову завмерла. Цілий тиждень чатував він причаївшись, але на стежці не було й сліду життя, ані живої душі не їхало ні в той, ні в інший бік. Моргансон знов урізав свою щоденну пайку — до одного коржа ввечері й одного вранці — і якось ніби й не помітив того. Часом він дивувався, як це життя ще тримається в ньому. Ніколи й гадки він не мав, що можна так багато витерплювати.

Коли на стежці знов запульсувало життя, воно виявилося йому над силу. Це проїхав загін північно-західної поліції — двадцятеро чоловік на санках із собаками. Він сидів зіщулившись на кручі, а вони й не підозрювали тієї смертельної небезпеки, що в постаті вмирущої людини причаїлась понад дорогою.

Відморожений палець дуже йому допікав. Це вже стало звичкою: чатуючи на березі, скидати рукавицю, засовувати руку аж під сорочку і гріти пальця під пахвою. Стежкою проїхали поштові санки. Моргансон їх не зачепив. Поштар — особа примітна, його, певне, одразу почнуть шукати.

Першого ж дня, як не стало борошна, пішов сніг. При сніговиці завжди теплішає, і всі вісім денних годин Моргансон прочатував нерухомо, страшенно терплячий і голодний, як той велетень павук, що чигає на здобич. Але здобич так і не з’явилася, і поночі він пошкандибав до намету, випив кілька кварт ялинового відвару та гарячої води і ліг спати.

Наступного ранку доля трохи зглянулась на нього. Коли він виходив з намету, то побачив, як здоровенний лось перетинає видолинок ярдів за чотириста від нього. Моргансон відчув, як кров прихлинула й застукала у скронях, потім його охопила нездоланна слабість, аж занудило, і він мусив на якусь мить сісти, щоб очуматися. Потому він дістав рушницю і старанно прицілився. З першого ж пострілу влучив, це він напевне знав, та лось повернувся й побіг до лісистого схилу видолинка. Моргансон у розпачі випускав кулю за кулею навздогін звірині, яка мчала між кущами й деревами, аж поки не схаменувся: це ж він марно витрачає набої, потрібні для санок з довгожданим вантажем життя!

Він перестав стріляти й розгледівся. Завваживши, куди біг лось, він у прогалині між деревами високо на схилі побачив стовбур поваленої сосни. Продовживши в думці напрямок бігу тварини, чоловік вирішив, що вона має перескочити через цю сосну. Ще одним набоєм можна ризикнути, подумав Моргансон і націлився в простір над стовбуром, силкуючись, щоб рушниця не тремтіла в руках. Лось потрапив у поле його зору з піднятими для стрибка передніми ногами. Чоловік натис на курок. І в ту саму мить, коли пролунав постріл, лось неначе перевернувся в повітрі і гепнувся додолу, знявши цілу хмару куряви.

Моргансон кинувся вгору схилом, принаймні — спробував кинутись. Отямившись, він зрозумів, що якийсь час був непритомний. Він насилу звівся на ноги й повільно рушив угору, вряди-годи спиняючись перепочити, бо в голові йому ще наморочилося. Нарешті він переліз через стовбур. Лось лежав перед ним. Моргансон усім тілом осів на тушу

й зареготав. Тоді затулив лице руками в рукавицях і знов зайшовся реготом.

Нарешті він переміг цей істеричний сміх. Витягши мисливського ножа, він узявся до роботи так швидко, як тільки дозволяли йому слабість і обморожений палець. Він не гаяв часу, щоб білувати лося, а розрізав його на чотири частини разом із шкурою. Це був цілий Клондайк м’яса.

Скінчивши роботу, він вирізав шматок м’яса фунтів на сто вагою і потяг до намету. Але на пухкому снігу тягар виявився йому над силу. Тоді вія узяв іншого шматка, фунтів на двадцять, і раз у раз зупиняючись перепочити, доволік-таки до намету. Моргансон підсмажив трохи м’яса, але— не переїдався. Потім, цілком машинально, він побрів до засідки на березі. По свіжому снігу стежки стелився слід: поки він розрізав лося, проїхали санки з вантажем життя.

Але тепер йому було байдуже. Моргансон навіть радів, що санки не проїхали до того, як прийшов лось. Лось перевернув усі його плани. М’ясо коштувало по п’ятдесят центів за фунт, а до Мінто трохи більше ніж три милі. Навіщо тепер чекати санок з вантажем життя? Лось — оце і е той вантаж життя. Він продасть його і купить у Мінто собак, харчів та тютюну, і собаки повезуть його на південь, де море, сонце й цивілізація.

Йому схотілося їсти. Тупий, ниючий біль від голоду нараз став гострим і настирливим. Він пошкандибав назад до намету і підсмажив скибочку м’яса. Після цього викурив дві повні люльки сухого спитого чаю. І ще підсмажив скибочку лосятини. Відчувши незвичайний приплив сил, він пішов нарубав дров. Після того знову з’їв трохи м’яса, їжа роздражнила апетит просто неймовірно. Моргансон мусив раз у раз смажити скибочки м’яса. Він спробував брати менші скибки — і помітив, що смажити почав частіше.

Серед дня йому спало на думку, що хижі звірі можуть пожерти м’ясо, і він знов подався на горб, прихопивши з собою сокиру, лямку й мотузок від санок. Чоловік був такий кволий, що поки спорудив схованку і перетяг туди м’ясо, то й день минув. Він зрубав кілька молодих дерев, обчухрав і, зв’язавши їх докупи, зробив високий поміст. Схованка вийшла не така вже надійна, але на кращу йому не' стало снаги. Підняти м’ясо нагору було страшенно тяжко. З великими шматками він ніяк не міг упоратись, аж поки не надумався перекинути мотузок через верхню гілляку і, прив’язавши один кінець до шматка м’яса, повиснути усією своєю вагою на другому.

А вже в наметі він довго справляв свій самотній бенкет. Він не відчував потреби в товаристві: шлунок і він сам — оце й уся компанія. Кавалок за кавалком смажив він і їв. Він з’їдав цілі фунти м’яса й запивав справжнім чаєм, та ще й міцним. Заварив усе, що лишилося. Не біда! Завтра він купить чаю в Мінто. Коли вже, здавалося, несила було їсти, він закурив. І викурив увесь запас сухого спитого чаю. Ну то й що? Завтра він палитиме справжній тютюн. Він вибив люльку, засмажив ще одну скибочку м’яса і ліг спати. Він з’їв так багато, аж мало не луснув, і все ж таки виліз із-під укривал і ще поїв трохи м’яса.

Спав він як мертвий і вранці насилу прокинувся. Йому почулися якісь чудні звуки. Моргансон не міг зрозуміти, де він, і, як дурний, озирався навкруги, поки не побачив сковорідки з недоїденим м’ясом. Тоді він усе пригадав і раптом здригнувся, прислухавшись до тих чудних звуків. Лайнувшись, він вискочив з-під укривал. Кволі від цинги ноги підігнулися під ним, і він скривився з болю. Тоді обережно натягнув мокасини й вийшов з намету.

Від схованки на горбі долинав якийсь невиразний гомін: гризня, гарчання й час від часу коротке гостре скавуління. Моргансон наддав ходи, хоч як це було боляче, і закричав погрозливим голосом. Вовки в нього на очах кинулися врозтіч крізь чагарники, та й багато їх, а поміст лежав на снігу. Звірі аж обважніли — так понаїдалися м’яса, і раді були втекти, залишивши самі недогризки.

Йому було ясно, як скоїлася біда. Вовки нюхом знайшли його схованку. Один з них вискочив із стовбура поваленого дерева на поміст. Моргансон розгледів сліди лап на снігу, що вкривав стовбур. Ніколи б він не подумав, що вовк так високо може скочити. За першим вихопився другий, тоді — третій, четвертий, доки хиткий поміст не впав від їхньої ваги й гарцювання.

Коли Моргансон оцінив розміри лиха, погляд його на мить став твердий і жорстокий; потім в очах його проступив давній вираз терплячості, і він заходився збирати начисто пообгризувані кістки — в них же є мозок. Крім того, розгрібаючи сніг, він де-не-де знаходив клапті м’яса, що не потрапили до черева пересичених хижаків.

Увесь ранок він переносив жалюгідні рештки лося вниз по схилу. Та й ще ж у нього було мало не десять фунтів з принесеного вчора шматка.

"На кілька тижнів стане", — зробив він висновок, оглянувши свої припаси.

Він уже навчився жити надголодь. Моргансон почистив рушницю і перелічив набої. Лишилося ще сім. Тоді зарядив рушницю і пошкандибав до своєї засідки на березі. Цілий день він чатував безлюдну стежку. Чатував і цілий тиждень, але на стежці не з’являлося нічого живого.

М’ясо його підживило, проте цинга дошкуляла дедалі дужче. Тепер він жив на самій юшці, випиваючи безліч казанків рідкого навару з лосячих кісток. Юшка що не день рідшала, бо Моргансон дробив кістки і знов їх виварював; але все-таки гаряча вода з м’ясним наваром трохи була поживна, і він почував себе значно краще, ніж перед тим, як убив лося.

Наступного тижня в житті Моргансона виник новий клопіт: йому закортіло знати, яке сьогодні число. Ця ідея стала невідступною. Він розмірковував і вираховував, але результати майже ніколи не збігалися.

Про це була його перша думка вранці й остання увечері, і цілий день, чатуючи стежку, він також мучився нею. Прокидаючись серед ночі, він годинами лежав без сну й сушив собі цим голову. І зовсім ні до чого було воно — те число, але цікавість усе зростала, аж поки не зрівнялася з голодом, із жадобою жити. Кінець кінцем вона посіла Моргансона цілковито, і він вирішив піти до Мінто розпитати.

Коли він дістався туди, вже смеркло, але це було йому й наруч: ніхто його не помітив. А назад дорогу йому освітлюватиме місяць. Він вибрався на берег і відчинив двері шинку. Світло засліпило його. Горіло всього кілька свічок, та він надто довго прожив у наметі зовсім без світла. Коли очі трохи призвичаїлися, він побачив трьох чоловіків, що сиділи коло грубки. Що це подорожні, він одразу здогадався; а оскільки повз нього вони не проїжджали, то було ясно, що вони прибули з іншого боку. Завтра вранці вони минатимуть його намет.

Здивований шинкар аж присвиснув протягло.

— А я думав, ти вже помер, — сказав він.

— Чого це? — затинаючись спитав Моргансон.

Він одвик говорити і не впізнав власного голосу. Голос здався йому якимсь чужим і хрипким.

— Більше двох місяців про тебе ні слуху, —пояснив шинкар. — Звідси ти вибрався на південь, а до Селкірка не дійшов. Де ж ти був?

— Рубав дрова для пароплавної компанії, — якось непевно збрехав Моргансон.

Він усе ще ніяк не міг призвичаїтися до власного голосу. Кульгаючи, він перейшов через усю кімнату і сперся на прилавок. Моргансон розумів, що брехати треба розважливо, і вдавав із себе безпечного й

байдужого, хоч серце йому шалено билося, аж заходилося, і ще він не міг стриматися, щоб не кинути голодного погляду на трьох чоловіків коло грубки. Вони тримали у своїх руках життя — його життя.

— Та де ж ти в чорта стирчав весь цей час? — допитувався шинкар.

— За річкою, — відповів Моргансон. — Нарубав там отакенний стос дров.

Шинкар кивнув, і обличчя його проясніло.

— Я не раз чув, як там рубають, — сказав він. — Аж це, бачу, ти. Вип’єш, може?

Моргансон міцно вхопився за прилавок. Випити! Він ладен був упасти в ноги цьому чоловікові й цілувати їх! Поки він марно спромагався на слово, шинкар, не чекаючи його згоди, вже простяг пляшку.

— А чим же ти харчувався? — допитувався шинкар. — Ти, либонь, не годен нарубати дров навіть для себе. Вигляд у тебе жахливий, приятелю.

Моргансон усім нутром потягся до жаданої пляшки, навіть слину ковтнув.

— Я рубав до того, як цинга здолала, — сказав він. — А тоді ще вбив лося. Жилося таки непогано. Ось тільки цинга дошкуляє. — Він налив чарку й додав: — Але, може, ялиновий відвар вижене її.

— Випий ще, — сказав шинкар.

Дві склянки на порожній шлунок хутко вплинули на знесилений Моргансонів організм. Прийшовши до тями, він побачив, що сидить на ящику біля грубки; здавалося, минула ціла вічність. Високий, широкоплечий бородань розраховувався з шинкарем. У Моргансона пливла каламуть перед очима, а проте він угледів, як той чоловік витяг зеленого папірця з грубої паки; і на мить його скаламучений погляд прояснів: то були стодоларові банкноти. Життя! Його життя! Йому шибнуло непереможне бажання схопити гроші й стрімголов чкурнути в темряву ночі.

Бородань і один з його товаришів підвелися.

— Ходімо, Олсоне, — звернувся бородань до третього — русявого, червонощокого велетня.

Олсон підвівся, позіхаючи й потягуючись.

~ Чого це ви вже йдете спати? — спитав шинкар з жалем. — Таж зовсім ще рано.

— Завтра треба до Селкірка дістатися, — відказав бородань.

— На перший день різдва?! — аж вигукнув шинкар.

— Що кращий день, то краща й робота, — засміявся той.

Коли всі троє були вже за порогом, лише тоді Моргансонові свінуло, що сьогодні свят-вечір. Ось воно яке число! Задля цього ж він і прийшов у Мінто. Але тепер усе заступили ці три постаті і груба пака стодоларових банкнотів.

Двері хряснули.

— Це Джек Томпсон, — сказав шинкар. — Добув на два мільйони золота на Бонанзі та Сірчаному, а матиме й ще більше. Ну, я йду спати. Може, ти ще вип’єш?

Моргансон завагався.

— Заради свят-вечора? — наполягав той. — Нічого, заплатиш, як продаси дрова.

Моргансон подолав свою сп’янілість настільки, щоб випити віскі, попрощатись і вибратися на дорогу. Світив місяць, і він ішов кульгаючи серед ясної сріблястої тиші, а перед ним маячіло життя у вигляді паки стодоларових банкнотів.

Моргансон прокинувся. Було темно. Він лежав під укривалами, так і не знявши мокасинів та рукавиць, у шапці із спущеними навушниками. Він устав так швидко, як тільки зміг, розклав багаття і скип’ятив трохи води. Заварюючи в чайнику ялинові гіллячки, він помітив перші; проблиски блідого вранішнього світла. Схопивши рушницю, Моргансон квапливо зашкутильгав до берега. Причаївшись у своїй засідці, він згадав, що не встиг випити ялинового відвару. І ще йому спало на думку, що Джон Томпсон може передумати і не поїде на перший день різдва.

Поволі розвидніло, настав день. Було холодно і ясно. Моргансон визначив, що морозу градусів із шістдесят.

Ані вітерець не подихав серед морозяної полярної тиші. Рантом чоловік випростався, м'язи його напружилися, і біль від цинги ще подужчав. Йому почулися далекі звуки людського голосу й тихе скавчання собак. Він почав бити об поли руками. То не виграшки — в такий мороз витягти руку з рукавиці, щоб натиснути на курок, і на той момент йому треба буде зібрати все тепло, яке ще залишилося в його тілі.

Вони з'явилися з-за лісистого виступу. Попереду був той третій, що ім’я його Моргансон не знав. За ним восьмеро собак тягли санки. Біля санок, спрямовуючи їх жердиною, ішов Джон Томпсон. А позаду усіх — швед Олсон. "Оцей таки красень", — подумав Моргансон, дивлячись на велетня в парці з білячих шкурок. Силуети людей і собак чітко виділялися на білому тлі. Живі постаті здавалися плоскими, ніби картонні фігурки, і рухалися, немов заведені.

Моргансон поставив курок на запобіжника і встромив рушницю в зарубку на дереві. Раптом він відчув, що пальці його задубли, і тут тільки завважив, що на правій руці немає рукавиці. Він і не помітив, коли її скинув. Хапаючись, він знов надів рукавицю. Люди й собаки підійшли ближче, і він уже бачив, як у морозяному повітрі клубочиться пара від їхнього дихання. Коли до переднього чоловіка лишалося ярдів п’ятдесят, Моргансон скинув рукавицю з правої руки, поклав вказівного пальця на курок і націлився. Після пострілу передній крутнувся вбік і впав на стежку.

У Джона Томпсона Моргансон вистрелив поспіхом, прицілившись, мабуть, занизько, бо той лише захитався і раптом осів на санки. Моргансон націлився вище й знову вистрелив. Джон Томпсон звалився горілиць на навантажені санки.

Тепер Моргансон зосередив усю увагу на Олсон і. Він водночас завважив, що Олсон біжить дорогою на Мінто і що собаки, підійшовши до першого трупа, який лежав упоперек стежки, спинилися. Моргансон вистрелив в Олсона і схибив: той крутнув убік. Він весь час вихляв то в один бік, то в другий; Моргансон випустив один за одним ще два набої — й обидва рази не влучив. У ту хвилину, як уже знову збирався натиснути на курок, він стримав себе. Шість набоїв уже витрачено. Лишився тільки один — що в патроннику. Останній постріл мав бути влучний.

Моргансон затримався з пострілом і розпачливо приглянувся, як біжить Олсон. Кумедно вигинаючись і кидаючись то праворуч, то

ліворуч, Олсон щодуху мчав стежкою, і тільки поли його парки швидко метлялися ззаду. Моргансон спрямував на нього рушницю, повертаючи її за кожним химерним стрибком утікача. Палець на курку задубів, і Моргансон майже не відчував його.

— Боже, поможи мені! — вихопилося у нього вголос, і він натис на курок.

Олсон з розгону беркицьнувся долілиць, відскочив, ударившись об утоpовану стежку, і покотився, кілька разів перевернувшись. Якусь мить він бився об сніг руками, а потім затих.

Моргансон кинув рушницю, вже непотрібну йому, коли не стало останнього набою, і зсунувся з кручі по м’якому снігу. Тепер здобич опинилася в пастці і не було чого критись у засідці. Він закульгав до санок, а пальці йому мимохіть пожадливо стискалися в рукавицях.

Гарчання собак спинило його. Передовик, здоровенний пес, покруч ньюфаундленда й гудзонця, стояв над тілом, що перегородило стежку, і, наїжившись, щирив зуби на Моргансона. Решта семеро собак так само наїжилися й гарчали. Моргансон спробував підступити до санок, але весь запряг так і рвонувся йому назустріч. Він спинився й то погрозами, то ласкою почав заспокоювати собак. Біля ніг передовика він побачив лице вбитого і здивувався, як швидко воно побіліло — тільки-но згасло життя, а вже мороз уступив у свої права. Джон Томпсон лежав на санках поверх вантажу, голова його закинулася між двома мішками підборіддям угору, і Моргансон міг бачити лише чорну бороду, задерту догори.

Переконавшись, що спереду собаки його не підпустять, Моргансон зійшов зі стежки у глибокий сніг і побрів широким півколом, щоб підступити до санок ззаду. Передовик порвався до нього, і весь запряг, плутаючись в упряжі, повернув за ним слідом. Через своє слабосилля Моргансон не міг швидко рухатись. Він побачив, що собаки оточують

його, і спробував відступити. Це йому майже по щастило, але передовик замашисто стрибнув уперед і вп’явся зубами людині в ногу. Литку було прокушено й пошматовано, та все ж Моргансонові вдалося вирватися.

Він люто вилаяв собак, але втихомирити їх не міг. Вони всі наїжачилися, гарчали й поривалися до нього, натягуючи шлеї. Моргансон згадав про Олсона і повернувся стежкою в той бік. На покусану ногу він не звертав уваги. З рани бурхала кров, бо була прокушена головна артерія, та він не знав цього.

Моргансона особливо вразила надзвичайна блідість шведа: таке червоне ще вчора ввечері, його лице тепер було бліде, наче мармур. А що волосся і вії були у нього теж біляві, то він скидався скоріше на вирізьблену статую, аніж на людину, яка жила ще кілька хвилин тому. Моргансон скинув рукавиці й обшукав труп. Пояса з грошима під одежею не знайшлося, так само як і торбинки з золотом. Намацавши у нагрудній кишені невеличкий гаманець, він закоцюблими від морозу пальцями перебрав усе, що там містилося: листи з закордонними штемпелями й марками, кілька квитанцій та рахунків і акредитив на вісімсот доларів. Оце й усе. Ані цента грошей.

Він спробував був повернутися назад до санок, але нога його ніби прикипіла до стежки. Глянувши вниз, він побачив, що стоїть у замерзлій червоній калюжі. Червоний лід був і на його подертій штанині та на мокасині. Різким рухом він розбив ці криваві крижані лабети й пошкандибав стежкою до санок. Здоровенний передовик, що вкусив його, знов загарчав і почав рватися до нього, а за ним і цілий запряг.

Якийсь час Моргансон безпорадно плакав, похитуючись із боку на бік. Потім змахнув замерзлі сльози, що перлинами понависали на віях. Це просто глум! Лиха доля насміхається з нього. Навіть онде Джон Томпсон насміхається, задерши бороду до неба.

Стеряно снував він круг санок, то слізно благаючи у собак своє життя, що лежало там, на санках, то в безсилому гніві проклинаючи запряг. Потім він заспокоївся. Ну й дурень з нього! Треба піти собі до намету, взяти сокиру, вернутись і розтрощити ці собачі голови. Він їм ще покаже!

Щоб дістатися до намету, треба було далеко обійти санки й розлючених псів. Моргансон зійшов зі стежки в пухкий сніг. Раптом у голові йому запаморочилося, і він став. Він боявся рушати далі, щоб не впасти. Довго він стояв, похитуючись на покалічених, тремтячих від слабості ногах. Тоді зиркнув униз і побачив, що сніг під ногами знову червоний. Кров досі все бурхала. І хто б подумав, що ногу так глибоко прокушено! Напружившись, він стримав запаморочення і нагнувся оглянути рану. Йому здалося, що сніг так і шугонув назустріч, і він одсахнувся від нього, наче від удару. Його перейняв панічний страх — тільки б не впасти! — і величезним зусиллям волі він примусив себе випростатися. Він боявся цього снігу, що оце шугонув йому назустріч.

Потім біле мерехтіння навкруги раптом почорніло, і коли він отямився, то найперше усвідомив, що лежить на снігу. Голова вже не наморочилася, туман в очах розвіявся. Але підвестися він не міг — зовсім-бо знесилів. Тіло було як неживе. Розпачливо шарпнувшись, Моргансон здолав перевернутися на бік. Лежачи отак, він побачив санки і чорну Томпсонову бороду, задерту догори. Побачив також, як передовик лиже лице чоловікові, що впоперек стежки. Моргансон зацікавлено приглядався до нього. Пес непокоївся, його брала нетерплячка. Час від часу він голосно й уривчасто гавкав, немов хотів розбудити людину, і дивився на неї, наставивши вуха й вихляючи хвостом. Нарешті він сів, задер морду й завив. За ним завив і весь запряг.

Лежачи на снігу, Моргансон уже нічого не боявся. Він уявив собі, як його знайдуть мертвого, і трохи поплакав з жалю до себе. Але страху не було. Дух боротьби покинув його. Він спробував розплющити очі, та не зміг, бо крижані сльози міцно склепили вії. А обібрати крижинки він

навіть не пробував. Навіщо? Він і не думав, що вмирати так легко. Навіть розсердився на себе за те, що боровся і страждав стільки виснажливих тижнів. Його залякано й обдурено смертю. Смерть не завдає болю. Всі муки, яких він зазнав, завдало йому життя. Життя звело наклеп на смерть. Це жорстоко.

Але гнів його минувся. Брехня й зрадливість життя тепер йому не дошкуляли. Дрімота огорнула його, скрадався солодкий сон, обіцяючи

цілющий спокій і спочинок. Він чув ніби здалеку, як вили собаки; майнула думка, що мороз, посівши його тіло, більше не завдає болю. А потім думка згасла, світло перестало проникати під вії, на яких намерзли перлини-сльози, і, зітхнувши стомлено й полегшено, він поринув у сон.